

KNIHA ZÁPŮJČEK ŽIDOVSKÝCH (REGISTRUM IUDEORUM)

Základní údaje

<i>Název:</i>	Kniha zápůjček židovských (Registrum iudeorum).
<i>Datace:</i>	1413–1428.
<i>Uložení:</i>	Státní okresní archiv Olomouc, fond: Archiv města Olomouc, Knihy, inventární č. 1822, signatura 36.
<i>Rozměry:</i>	11,3 x 30 cm.
<i>Dochování, jazyk:</i>	originál, zápisy psány jazykem latinským.
<i>Psací látka, vazba:</i>	Psací látkou knihy památné je papír. Novodobá vazba na 4 vazy má desky z vrstveného kartonu potažené pergamenem z vepřovice, které napodobují raně novověkou vazbu. Kromě bordury tvořené dvojlinkou není vazba nijak zdobena. V knize jsou následující filigrány: osmicípá hvězda s kruhem ve svém středu, spodním paprskem se opírá o srpek měsíce, volská hlava s očima a s hvězdou na tyči.

Charakteristika knihy

Kniha zápůjček židovských patří do agendy týkající se soukromých práv jednotlivých měšťanů, do série knih pojišťujících práva jednotlivých měšťanů a nižší série knih soudnictví nesporného.¹ Jedná se o rejstřík, do něhož se před městským soudem a pod kontrolou městského fojta zapisovaly úvěrové smlouvy, uzavírané mezi místními Židy a křesťany. Mnohé další půjčky, které probíhaly skrytě a s aktivní účastí křesťanského obyvatelstva, se do rejstříku nedostaly. Úvěr měl trojí podobu: jednalo se buď o půjčky hotových peněz, o zástavní půjčky, či o obchodní transakce se zbožím. Židé obvykle požadovali jako úrok z každé půjčené kopy či hřivny jeden groš týdně, což zdůvodňovali tím, že musí na různých poplatcích odvádět víc než křesťané. Průměrné roční zdanění úvěru pak dosahovalo 86 % z jedné kopy, respektive 81 % z jedné hřivny. Z jedné kopy tak dlužník zaplatil 112 grošů, z jedné hřivny 116 grošů. Pokud dlužník nebyl schopen vrátit částku, kterou si půjčil, mohl si věřitel vyžádat v hodnotě půjčky a úroků nejrůznější zboží, jako například látky, kožešiny, zlaté šperky, stříbrné nádoby, dobytek či koně. Ručit se dalo i nemovitým majetkem. Olomoučtí měšťané si nejčastěji půjčovali od židovských věřitelů částky v rozmezí jedné až šesti hřiven. Nejvyšší půjčky se pohybovaly v řádu desítek grošů, nejvyšší v řádu desítek kop grošů. Židovským věřitelům nahrával obecný nedostatek peněz mezi obyvateli, pro něž byl příznačný vysoký počet malých dluhů v rozmezí jedné až deseti kop grošů. Tento stav byl důsledkem probíhajících válek.²

O písmu a písářích knihy

Kniha zápůjček židovských je psána gotickou kurzivou. Knihu založil soudní písář Pavel v roce 1413.³ Na psaní knihy se podílela řada dalších písářů, kteří však nejsou dosud identifikováni.

Popis obsahu knihy

Kniha je rozdělena na oddíly podle jednotlivých jmen židovských půjčovatelů.⁴

- Esra (Isra) iudeus, jeho půjčky převažují na fol. 1r–11v;
- Lazarus iudeus, jeho půjčky převažují na fol. 12r–14r;
- Plunika iudea, její půjčky převažují na fol. 14v–18v;
- Salomon iudeus, jeho půjčky převažují na fol. 24r–60v;
- Muschel (Muslinus) iudeus, jeho půjčky převažují na fol. 61r–63v;
- Friedman iudeus, jeho půjčky převažují na fol. 69r–71r;

Czrnka iudea, její půjčky převažují na fol. 71v–73v;
Matusch (Mathias) iudeus, jeho půjčky převažují na fol. 75r–79v;
Baroch (též Walach) iudeus, jeho půjčky převažují na fol. 81, 92r;
Merkl (Markel) iudeus, jeho půjčky převažují na fol. 82v–86v, 89v–91v;
Joseph iudeus, jeho půjčky převažují na fol. 88v;
Beness iudeus, jeho půjčky převažují na fol. 95r–96v;
Schonman iudeus, jeho půjčky převažují na fol. 97r–98r.

V textu se objevují sporadicky ještě další jména půjčovatelů (např. Maule iudeus, Munka iudeus aj.). První datované zápisy z roku 1413 se nacházejí na fol. 1v. Poslední zápis z celé knihy z roku 1428 nalezneme na fol. 86v (Merkel iudeus).

Poznámky:

1) Zdeněk Martínek a kol.: Metodika k archivnímu zpracování fondů typu „Archiv města“. *Sborník archivních prací 70, 2020, Supplementum 3/2020*, s. 32, 39.

2) Roman Zaoral, Sociální skladba a hospodářský vývoj, in: Jinřich Schulz a kol.: *Dějiny Olomouce I.*, Olomouc 2009, s. 207–208.

3) Vladimír Spáčil: *Písaři a kanceláře města Olomouce do roku 1786*, Olomouc 2001, s. 299.

4) Johannes Kux: Das Olmützer Judenregister vom Jahre 1413–1420, (Separatsabdruck). In: *Zeitschrift des deutschen Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens 9*, Brünn 1905, s. 1–39, resp. 385–423.

Bohdan Kaňák